

Handleiding Pastoraal team

Inhoud

Handleiding Pastoraal team	1
Inleiding.....	2
Wat is pastorale zorg?.....	3
Doelstellingen pastorale zorg.....	3
Wat pastorale zorg <i>niet</i> is	5
Basishouding in het pastoraat.....	5
Toegevoegde waarde.....	5
Praktische uitwerking.....	6
Pastoraal traject.....	6
Pastoraal profiel.....	6
Coördinator	7
Evaluatie en deskundigheid	7
Privacy en geheimhouding.....	8
Arbeidsvoorwaarden.....	8

Inleiding

Pastoraal werken vraagt om veel zorgvuldigheid, omdat men relaties aangaat met mensen die vanwege hun klachten, omstandigheden of persoonlijkheid kwetsbaar zijn. Het is belangrijk voor deze mensen, maar ook voor pastoraal werkers, om duidelijkheid te hebben over wat een pastorale (werk)relatie inhoudt, wat realistische wederzijdse verwachtingen zijn en waar grenzen liggen. Daarom beschrijft deze handleiding het taakgebied en de functie van het pastoraal team binnen de gemeente. Het is niet meer dan een algemeen kader van waaruit en hoe men werkt, hoe men in contact treedt met mensen die hulp vragen.

Het eerste deel van deze handleiding beschrijft de theoretische onderbouwing, het tweede deel is de praktische uitwerking daarvan.

Los van deze handleiding is een samenvatting geschreven die in het kort beschrijft hoe een gemeentelid pastorale zorg kan aanvragen en hoe het traject dan verloopt.

Wat is pastorale zorg?

Pastorale zorg is een intensievere vorm van pastoraat binnen de gemeente, te onderscheiden van het basispastoraat dat plaatsvindt in de onderlinge ontmoetingen tussen gemeenteleden, al dan niet georganiseerd (in bijv. koepels/wijken/verenigingen).

Daar waar mensen worstelen met de gebrokenheid van het leven en er meer zorg en aandacht of expertise gevraagd wordt dan waarin het basispastoraat kan voorzien, kan pastorale zorg ingeschakeld worden. Pastorale zorg wordt gegeven door leden van de koepel, predikant/ouderling en in aanvulling hierop door het pastorale team.

Met pastoraat bedoelen we het zorgen voor mensen in geestelijk, sociaal en psychologisch opzicht, om hen te helpen groeien in hun identiteit in Christus. In pastorale zorg staat de relatie tussen God en mens centraal. Naast het hierover spreken met mensen, zijn het lezen uit Gods Woord en gebed onderdelen van een gesprek.

Het pastoraal team kan ingeschakeld worden bij:

- ✓ Intensievere vorm van pastoraat, waarin de situatie complex is of veel tijd vraagt.
- ✓ Voor wie iets ingrijpends meemaakt: ongeval, ziekte, huwelijks crisis, langdurige zware geestelijke belasting, overlijden, (gecompliceerde) rouw, verslaving enz. Maar ook voor wie langdurig stressvol leeft door bijv. depressiviteit, ernstige geloofsvragen, langdurige ziekte (existentiële confrontatie). Het gaat bij crisis niet om de gebeurtenis op zich, maar om de reactie van de persoon op de gebeurtenis. Niet bij elk sterfgeval is langdurig intensief pastoraat nodig.
- ✓ Gericht op herstel van gewonde mensen, of herstel van balans tussen draagkracht en draaglast. Focus is niet gericht op de problemen, maar op hoe de persoon ermee omgaat. In een veilige sfeer kunnen mensen groeien naar zelfstandigheid en persoonlijke verantwoordelijkheid.
- ✓ Gaat over Bijbel en geloofsleven in relatie tot de moeitevolle situatie. Geen koffievisite. Geen (amateur-)hulpverlening. Aan de praat krijgen, luisteren, doorvragen, Bijbel open, bidden, zwijgen.
- ✓ Ook richt het pastoraal team zich op groepspastoraat, gekoppeld aan (jaar)thema's.

Doelstellingen pastorale zorg

Ontmoeten:

Er zijn voor iemand, naar iemand luisteren, naast iemand staan die in nood is. Dat is het eerste, meest wezenlijke doel in pastoraal werken. Los van wat er gezegd wordt of wat er aan de hand is, kan iedere ontmoeting tussen mensen een kans op genezing zijn. Een echte ontmoeting vraagt van de pastoraal werker om vooroordelen, ideeën en adviezen los te laten en gewoon te beginnen met luisteren, met de ander *zien*. Het laten vertellen van iemands levensverhaal kan een begin zijn om iemand te leren kennen.

Heelmaken:

In ieder pastoraal contact komen we de gebrokenheid tegen die de zondeval in ons leven heeft veroorzaakt. Ons uitgangspunt hierin mag zijn dat er maar ÉÉN is die gebrokenheid heel kan maken, namelijk God: "Ik ben de Here, uw heelmeeester" (Ex 15:26). Mensen in de tegenwoordigheid/verbondenheid met God brengen mag daarom de voortdurende gerichtheid zijn in pastorale zorg.

God wil heel maken. En God maakt heel, op het moment dat we met Hem verbonden zijn:
Jac 4:8: "Nader tot God, dan zal Hij tot u naderen".

Mensen tot hun doel, hun bestemming leren komen:

Wat is het doel van ons leven? Waartoe zijn we hier op aarde? De meest basale en misschien wel meest belangrijke vraag die een mens zich in zijn leven kan stellen en bij tijden ook wel stelt. Wat is Gods bedoeling met ons leven? God heeft ons geschapen om verbonden met Hem te zijn. Ook heeft Hij de mens geschapen om met anderen verbonden te zijn, de mens alleen werd niet gelukkig (Gen 2:18-23).

Heel veel pastorale vragen, individueel of in relaties, zullen in de basis hierover gaan. Een niet meer verbonden voelen met God of met mensen om ons heen. Met alle gevolgen van dien (angsten, depressie, verslavingen, relatieproblemen, conflicten etc...). Met als uiteindelijke gevolg dat mensen niet meer tot hun doel, hun bestemming komen.

De weg richting herstel

Mensen bewust maken van hun identiteit in Christus en hun bestemming in het koninkrijk van God. En samen zoeken naar wat er in de weg staat, namelijk gebrokenheid en onrecht, is een eerste stap richting herstel. Deze bewustwording leidt tot het kunnen (be)rouwen, het kunnen treuren over de gebrokenheid en het onrecht in het leven. "Zalig de treurende, want zij zullen getroost worden" (Matt 5:4).

Mensen bewust maken van hoe Christus hierin naast ze staat, hoe Christus in hun leven tot vervulling kan komen. "Ik ben gekomen om treurende te troosten en gevangenen te bevrijden" (Jes 61:1-10). Mensen leren om zelf stappen te gaan zetten en zelf verantwoordelijkheid te gaan nemen voor hun leven, door te (be)rouwen, belijden, bekeren, te leren in afhankelijkheid van Christus te gaan leven.

Hulpbronnen inschakelen

God, de Drie-enige, is de belangrijkste hulpbron waarmee mensen (weer) verbonden mogen raken. God de Vader die beschermt en vertroost, die ons gemaakt heeft en ons kent al vanaf de moederschoot (Ps. 139). God de Zoon die naast ons staat in al onze beproevingen, die het onrecht en de zonde HEEFT overwonnen, in wiens overwinningskracht wij mogen gaan leven. Hij pleit voor ons en leidt ons. Hij is ons voorbeeld. God de Heilige Geest die in ons wil wonen en ons alles geeft wat nodig is om weer in verbinding met God en onze naasten te leven. Alleen door de kracht van de Geest kunnen we liefhebben en verbonden zijn, zoals God het bedoeld heeft.

Mensen zijn onmisbaar voor elkaar. We zijn geschapen om in relatie met anderen te leven. In de verbondenheid met anderen leren we dat we waardevol zijn, kunnen onze gaven en talenten tot uiting komen, kunnen we tot onze bestemming komen.

Veel gebrokenheid of wonden hebben te maken met het niet (meer) verbonden zijn met belangrijke hulpbronnen. Denk hier aan familie, partner, gezin, vrienden, gemeenteleden. Het mensen (weer) in verbinding brengen met belangrijke anderen is een zeer belangrijke stap in pastoraal werk, omdat in de ontmoeting heling plaats kan vinden. In de ontmoeting met de pastoraal werker, maar daarnaast in de ontmoeting met (zoveel mogelijk) anderen. Dit maakt een pastoraal werker ook weer overbodig.

Wat pastorale zorg *niet* is

Pastorale zorg is geen diaconale zorg. Diaconale zorg speelt zich veel meer af op het gebied van praktische en/of financiële hulp. Hier verwijzen we ook naar de diakenen en het diaconaal team.

Pastorale zorg is geen onderdeel van de kerkelijke tucht. Het is niet de bedoeling om mensen terecht te wijzen of om met een opgeheven vinger binnen te komen. Mensen benaderen in afhankelijkheid van Gods genade, zonder oordeel, is wezenlijk om de doelen in pastorale zorg te kunnen verwezenlijken. Mensen mogen zelf leren verantwoordelijkheid te nemen voor keuzes die ze maken in hun leven en mogen zelf ontdekken wat de consequenties hiervan zijn voor hun relatie met God en hun medemensen. Hierover mogen we met mensen het gesprek aangaan.

Pastorale zorg is geen professionele hulpverlening, waarbij altijd sprake is van psychische of psychiatrische problemen. Dat kan wel het geval zijn, maar dan zal de pastoraal werker de hulpvrager verwijzen naar professionele hulpverlening. Het pastoraat kan hierbij wel aanvullend/aansluitend zijn. De grenzen tussen pastorale zorg en psychische hulpverlening zijn vaag en makkelijk te overschrijden. Dit vraagt daarom ook om goede coaching en georganiseerde intervisie om als leden van het pastorale team te leren 'passend te zorgen'.

Basishouding in het pastoraat

Een pastorale relatie kenmerkt zich door twee mensen die elkaar ontmoeten, die naast elkaar een eindje op wandelen in het leven. Het 'er zijn' voor iemand, naar iemand luisteren, iemand ruimte en aandacht geven zijn de doelen in pastorale zorg. In de hoop dat mensen hiermee hun draagkracht vergroten of dat hun draaglast verminderd wordt. De pastoraal werker staat *naast* een gemeentelid en is een mens die zelf ook de gebrokenheid van het leven kent. Hij komt niet om problemen op te lossen, maar om te luisteren en (mee) te zoeken naar mogelijke oplossingen of steun. Hierin is het belangrijk om niet te (ver)oordelen. Oordelen scheppen afstand. In het pastoraat is de basishouding vanuit genade en onvoorwaardelijkheid uit te zijn op het verbinden met de ander.

Toegevoegde waarde

Het pastorale team brengt een aantal voordelen met zich mee in de gemeente:

- ✓ Er komt extra tijd beschikbaar, zo nodig over een langere periode.
- ✓ Er is meer basiskennis van (psychische) aandoeningen, processen en ziekten.
- ✓ Het geeft de mogelijkheid om je verhaal buiten je eigen wijk te kunnen doen, aan een relatieve 'buitenstaander' met wie je later niet meer in de wijkkring zit bijvoorbeeld.
- ✓ Er vindt toerusting plaats voor de andere kerkelijk werkers (PDR, kerkenraad) door het pastoraal team.
- ✓ Er vindt toerusting in intervisie plaats, waardoor mensen hun pastorale gaven niet op eigen houtje op eenzame posten hoeven in te zetten.

Praktische uitwerking

Pastoraal traject

- ✓ Pastorale zorg kan door iedereen worden ingeroepen. Vaak zal dat een predikant, ouderling of andere kerkwerker zijn, maar het kan ook rechtstreeks aangevraagd worden door gemeenteleden die voor zichzelf danwel voor een ander een zorgvraag hebben.
- ✓ De coördinator van het pastoraal team verdeelt de aangevraagde trajecten onder de teamleden.
- ✓ De zorgvrager zal gevraagd worden of zijn/haar ouderling/koepelwerker op de hoogte mag worden gebracht van het pastoraal traject.
- ✓ De coördinator heeft het overzicht van de verschillende trajecten en houdt hierin de (procesmatige) regie.
- ✓ Inhoudelijk is de regie altijd bij de hulpvrager.
- ✓ Er wordt uitgegaan van een kortdurend traject (max 6 maanden). Er wordt een 'vraag' geformuleerd door degene die pastoraat aanvraagt. Er wordt ook samen besproken of het traject voldoet aan deze vraag.
- ✓ De privacy van degene die pastoraat aanvraagt wordt zoveel mogelijk gerespecteerd. De naam van degene die pastoraat aanvraagt is bij voorkeur alleen bekend bij de coördinator en degene die de pastorale zorg zal bieden.

Pastoraal profiel

Pastorale zorg brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee. Omdat het om bezoekwerk gaat aan vaak kwetsbare mensen is een goede selectie van pastorale medewerkers van groot belang. Vandaar dat de kerkenraad een profiel heeft opgesteld waaraan pastorale werkers moeten voldoen.

In het pastorale team kunnen gemeenteleden meedoen die:

- ✓ zijn benoemd door / ingezegend door kerkenraad voor een vastgestelde periode van vier jaar
- ✓ belijdend lid zijn van de gemeente en geestelijk volwassen zijn
- ✓ positief in de gemeente staan en namens de gemeente op bezoek willen gaan
- ✓ voldoende bijbelkennis bezitten
- ✓ voldoende levenservaring hebben
- ✓ een goed invoelingsvermogen hebben
- ✓ goed kunnen luisteren en goed kunnen zwijgen
- ✓ goede contactuele eigenschappen hebben en voldoende mensenkennis
- ✓ goede balans kunnen vinden tussen nabijheid en distantie
- ✓ open kunnen zijn over hun eigen werkwijze en kunnen reflecteren
- ✓ bij voorkeur (professionele) ervaring hebben met gespreksvoering (gesprekstechnieken) en/of toegerust zijn voor pastoraat (in een meerjarige cursus of opleiding)
- ✓ bereid zijn zich waar nodig verder te ontwikkelen in deskundigheid
- ✓ zoveel mogelijk aanwezig zijn bij specifiek voor het team georganiseerde toerusting, zoals intervisie, cursussen en toerustingsavonden.

Coördinator

- ✓ Staat met naam en contactgegevens in jaarboekje en op de site van de kerk (de andere teamleden ook)
- ✓ Overlegt met kerkenraad en verzorgt twee keer per jaar rapportage aan kerkenraad
- ✓ Krijgt de namen door van gemeenteleden voor intensief pastoraat
- ✓ Neemt (indien nodig) kort telefonisch contact op met het gemeentelid om de vraag te verhelderen
- ✓ Zoekt een passende pastoraal werker bij de zorgvraag, op basis van beschikbaarheid en eventuele specifieke expertise
- ✓ Zorgt voor voldoende nieuwe leden in het pastoraal team om steeds voldoende toegeruste teamleden te hebben voor verschillende doelgroepen, soorten pastorale vragen, verschillende pastorale benaderingen, enz.
- ✓ Organiseert eens per 3 maanden teamoverleg, waarvan:
  - eens per jaar gezamenlijk met de pastoraal bezoekers
  - eens per jaar een evaluatiegesprek over de voortgang van de pastorale contacten;
  - eens per jaar bespreken van het onderling functionering (motivatie, inzetbaarheid, behoefte aan toerusting, e.d.)
  - eens per jaar (einde seizoen) om nieuwe thema's voor groepspastoraat in het nieuwe seizoen

Evaluatie en deskundigheid

Het is nodig dat de leden van het pastorale team open zijn over hun manier van begeleiden. Dit moet regelmatig onderwerp van gesprek zijn om goed en zorgvuldig te blijven handelen. Vragen zijn bijvoorbeeld: Hoe bewaken de leden van het pastorale team hun persoonlijke grenzen? Hoe respecteren we de grenzen van de hulpvragers?

Soms kan pastoraat voorkomen dat professionele hulp nodig wordt. Wanneer verwijst men wel door naar professionele hulp? En welke professionele hulp is er in de directe omgeving, waarheen verwezen kan worden?

Om goede pastorale zorg te kunnen bieden door het pastorale team en het team goed toe te rusten, is het volgende van belang:

- Scholing, bijvoorbeeld een cursus pastoraat. Dit is uiteraard afhankelijk van de achtergrond van de pastoraal werker.
- Intervisie/ overleg binnen het pastoraal team.
- Zo nodig coaching of supervisie.
- Evaluatief gesprek 1 keer per jaar met coördinator pastoraal team of in het team.
- Deskundigheidsbevordering indien nodig.
- Het kunnen consulteren van een deskundige bij vragen.

De teamleden bezien onderling wie wanneer ingezet kan worden. Zij ondersteunen elkaar in hun functioneren. De predikant vervult een rol in de inhoudelijke ondersteuning van het team vanuit de kerkenraad.

Privacy en geheimhouding

Leden van het pastorale team hebben geheimhoudingsplicht t.a.v. alles wat hen in vertrouwen wordt verteld. De zorgvrager wordt op de hoogte gesteld als er overleg plaatsvindt met de betreffende ouderling en/of predikant. Ook wordt de zorgvrager vooraf toestemming gevraagd of (naamloos) overleg mag plaatsvinden binnen het pastorale team.

Arbeidsvoorwaarden

De teamleden zijn vrijwilligers. De kerkenraad heeft voor hen een collectieve aansprakelijkheidsverzekering afgesloten.

Gemaakte kosten worden ingediend bij de penningmeester. Ook stelt de kerkenraad budget beschikbaar voor deskundigheidsbevordering, vakliteratuur, e.d. Per jaar kunnen bijv. 2 gemeenteleden/ ambtsdragers een pastorale cursus volgen, met het oog op het aanleggen van een 'kweekvijver'.